

Bronisław Sitek

"La responsabilità del „iudex privatus”", Roberto Scevola, Milano 2004 : [recenzja]

Studia Prawnoustrojowe nr 6, 259-260

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Recenzje i omówienia

Roberto Scevola, *La responsabilità del „iudex privatus”*, Giuffrè Editore, Milano 2004, ss. 586.

Prawo rzymskie jest jedynym systemem prawnym, który przetrwał upadek państwa w którym obowiązywał. I chociaż dzisiaj zasadniczo nie obowiązuje bezpośrednio w żadnym porządku prawnym¹, to wpływ prawa rzymskiego na *civil law* jest nadal znaczący. Wyniki badań naukowych prowadzonych przez znawców prawa rzymskiego są rozpowszechniane i wykorzystywane nie tylko w procesie nauczania na wydziałach prawa, ale również w doktrynie prawniczej. Współczesne badania romanistyczne nie ograniczają się jedynie do analizy tekstów prawnych z zakresu prawa prywatnego, lecz wychodzą daleko poza ten krąg zainteresowań i zajmują się prawem publicznym i prawem procesowym. Właśnie w tym obszarze badań należy umieścić monografię opublikowaną przez młodego włoskiego romanistę Roberto Scevole, pracującego w Uniwersytecie w Mediolanie, którego miałem okazję poznać w Instytucie Historii Prawa w Monachium.

W pracy pod tytułem *La responsabilità del „iudex privatus”* przedstawiono szereg regulacji dotyczących odpowiedzialności sędziego jednostkowego, rozstrzygającego spory w ramach procesu legisakcyjnego i procesu formułkowego. Praca została podzielona na dwie części: w pierwszej znajdują się dwa rozdziały, zaś druga składa się z trzech rozdziałów. W pierwszym rozdziale (s. 21–123), zatytułowanym *Responsabilità del giudice alla luce delle XII Tab.*, omówiono zasady odpowiedzialności sędziego w świetle ustawy XII Tablic, w tym przypadki niewłaściwego zachowania sędziego. Poszczególne stany faktyczne Scevola przedstawia z punktu widzenia dogmatycznego, a następnie dokonuje ich systematyzacji. Podmiotem oskarżenia był zawsze *iudex arbitrive iure datus*. Podstawą ukarania sędziego było złamanie przez niego przysięgi (*iusiurandum*), a tym samym utrata zaufania społecznego (*fides*). Sędzia bowiem na podstawie przysięgi zobowiązany był do rzetelnego przestrzegania prawa materialnego i procedury podczas procesu (s. 100 i n.). Szczególną formą naruszenia prawa przez sędziego było naruszenie obowiązków proceduralnych (s. 108–123).

W drugim rozdziale (s. 125–144), zatytułowanym *Sanzioni poste a carico del iudex durante la vigenza delle legis actiones per inosservanza di obblighi*

---

¹ Bezpośrednie stosowanie prawa rzymskiego w orzecznictwie sądów można jeszcze zobaczyć w RPA.

procedurali, opisano rodzaje sankcji karnych nakładanych na sędziego w przypadku nierespektowania przez niego obowiązków proceduralnych w okresie procesu legisakcyjnego. W przypadku niewłaściwego postępowania sędziego, strony, a zwłaszcza powód, mogły zażądać jego zmiany – *mutatio iudicis* lub *translatio iudicii*. W pewnych przypadkach, m.in. wobec sędziego nieobecnego podczas rozprawy, można było stosować *manus iniectio*. W końcu sędzia, który nie respektował norm proceduralnych, był karany grzywną – *multae dictio*.

W trzecim rozdziale (s. 148–208), zatytułowanym *Responsabilità del giudice e processo formulare: Il „litem suam facere”*, omówiono zasady odpowiedzialności sędziego i metody jego karania w procesie formułkowym za stronnictwo. Autor dokonuje analizy źródeł literackich: Cycerona, Gelliusza, Makrobiusza, określając na podstawie dostępnych tekstów rodzaje zachowań sędziego podpadające pod typ przestępstwa określanego mianem *litem suam facere*.

W czwartym rozdziale (s. 212–388), zatytułowanym *Tipologia delle condotte illecite*, przedstawiono typologię bezprawnych zachowań sędziego. Na pierwszym miejscu znajduje się niedopełnienie obowiązków, potem kwestia wydania przez sędziego wyroku korzystnego dla jednej ze stron procesowych. Sędzia nie powinien więcej zasądzić, aniżeli wynikałoby to z stanu faktycznego. Przestępstwem popełnianym przez sędziego było również przekroczenie uprawnień lub użycie w sposób podstępny swoich uprawnień procesowych.

W piątym rozdziale (s. 389–536), zatytułowanym *I caratteri dell'actio adversus iudicem qui litem suam fecit*, omówiono zasady wytoczenia powództwa przeciwko nieuczciwemu sędziemu, zaczynając od charakteru prawnodogmatycznego skargi wnoszonej przeciwko nieuczciwemu sędziemu. Skarga ta mogła być wnoszona przeciwko sędziemu niezależnie od jego pozycji w rodzinie, nie była to skarga noksalna oraz nie przechodziła ona pasywnie.

Praca R. Scevoli jest rzetelnym, kompleksowym opracowaniem problematyki odpowiedzialności sędziego. Autor wykazał się dobrym przygotowaniem warsztatowym, stosował analizę nie tylko źródeł prawa, ale również źródeł literackich. Język pracy jest łatwy do zrozumienia, a tok myślowy przejrzysty. Nie budzi również wątpliwości układ całości. Dlatego też monografia *La responsabilità del iudex privatus* jest godna polecenia studentom i romanistom polskim.

Bronisław Sitek